

Ørbæk Lokalhistoriske Arkiv 1968-2018

Af Birthe Gyldion Kristensen m. fl.

I 1970 kom den første store kommunesammenlægning. Her på Østfyn var vi dog lidt tidligere på den, for allerede i 1966 blev sognekommunerne Herrested-Måre, Øksendrup, Langå, Frørup, Svindinge, Kullerup, Refsvindinge, Ellested og Ørbæk lagt sammen til det, der i 40 år kom til at hedde Ørbæk Kommune.

Næsten samtidig kom der en opfordring til de nye kommuner om at etablere et lokalarkiv under det stedlige bibliotek. Så den 13. okto-

ber 1968 kom Ørbæk Lokalhistoriske Arkiv til verden under ledelse af Inger Margrethe Wibroe fra Kulturudvalget og bibliotekar Ingrid Gregersen. Arkivet fik til huse i Øksendrup Skole, hvor lærer Louis P. Jensen i forvejen havde lagt grunden med en privat samling af lokalhistorisk materiale.

Efter nogle år flyttede arkivet til Ørbæk i den tidligere lærerindebolig i tilknytning til biblioteket på Sentvedvej.

Figur 1. Øksendrup Skole. Foto: Ørbæk Lokalhistoriske Arkiv.

Figur 2. Arkivet på Sentvedvej i Ørbæk. Foto: Ørbæk Lokalhistoriske Arkiv.

Figur 3. Ingrid Gregersen, Else Ovesen og Vagn Schjælde 1982. Foto: Ørbæk Lokalhistoriske Arkiv.

Der blev lavet et program, hvori reglerne for arkivets arbejde blev nedfældet. Blandt andet hed det, at der hvert år skulle laves et årsmøde, hvor arkivets arbejde blev fremlagt.

I begyndelsen var der i sagens natur ikke så meget at arbejde med, men hurtigt kom der både arkivalier og fotografier doneret af områdets borgere. Samtidig klippede man artikler ud af avisen om, hvad der skete i kommunen: personalia, ildebrande, forretningsudvidelser og meget andet. Rundt om i hvert sogn havde man så en fast områderepræsentant, der blev indkaldt til regelmæssige møder, og som var mellemled mellem beboerne og arkivet.

Tidligere skoleinspektør Vagn Schjelde var en ivrig lokalhistoriker, og han arbejdede flittigt som frivillig i arkivet i mange år. Han skrev bl.a. Ørbækklundes historie og ligeledes Ørbæk skoles historie. Schjelde fik en medarbejder i en anden tidligere skoleleder, Søren Lottrup, og var stadig assisteret af Ingrid Gregersen.

Tidligt kom man også ind i Sammenslutningen af Lokalhistoriske Arkiver (SLA). Det var et godt tiltag, for SLA holdt kurser, hvor de forskellige arkivarer hørte om reglerne for opbevaring og om tilgængelighedsprincippet, som f.eks. at fotografen i 20 år har copyright på fotografier, som derfor ikke må mangfoldiggøres uden hans tilladelse. Samtidig blev der afholdt kurser i journalisering, hvad der også var en stor

fordel, for i et arkiv er journalerne alfa og omega.

Kommunen havde bevilget et beløb på kr. 800,- pro anno, og det var beregnet til kurser for de frivillige medarbejdere, til porto og til honorar til årsmødets talere med mere.

På et tidspunkt besluttede Kulturudvalget, at der skulle ansættes en honoreret leder, og valget faldt på historiker Viggo Nørgaard Nielsen fra Ryslinge. Han var dygtig, men holdt desværre ikke mere end i et par år, så i 1987 blev det mig, der blev leder. Jeg havde i forvejen interesseret mig meget for lokalhistorien, selv om jeg ikke er født her på Fyn, og jeg havde været heldig at arbejde på kommunekontoret, hvilket havde givet mig en god basis. Heldigvis var både Lottrup og Schjelde stadig aktive, og det hjalp mig også.

I Ringe Lokalarliv sad arkivar Jacob Bang. Han var en eminent arkivmand og holdt mange kurser i SLA's regi. Viggo Nørgaard Nielsen havde deltaget og fået et nyt og godt journalsystem sat op, og det arbejdede vi videre på.

På Uge Højskole i Sønderjylland holdt SLA et par kurser i 1989, der blandt andet handlede om egen dokumentation og journalføring. Der fik jeg bevilget et ophold af Kulturudvalget i 14 dage. Anden uge var helliget et grundigt kursus i, hvordan man fremkalder fotos, der er arkivbestandige. I dag er det jo mest farvefotos, og det kan da også være, at

de med tiden bliver arkivfaste, men et sort/hvidt foto fremkaldt på den oprindelige måde er i hvert fald sikker. I det kursus deltog min mand, Kurt Kristensen, og da han var ivrig fotograf, betalte vi selv det kursus, men det kom i høj grad arkivet til gode, hvad det efterfølgende vil vise.

Jeg ønskede at inddrage de tidligere sognekommuner og deres beboere lidt mere i arkivet; det var jo ikke kun Ørbæks arkiv, så jeg gik i gang med at holde udstillinger rundt om. Første gang var i Refsvindinge, hvor forsamlingshuset havde jubilæum, og hvor man ønskede, at arkivet deltog. I samarbejde med forsamlingshusets bestyrelse gik vi i gang med at bede folk om at aflevere fotos og arkivalier til udstillingen, og så bad vi om

at måtte affotografere de billeder, vi lånte. Hjemme hos os gik min mand så i gang med at affotografere, samtidig med at jeg førte journal over det lånte. På selve jubilæumsdagen blev der sat borde op i forsamlingshuset, hvorpå alle de lånte ting blev fremlagt under glasplader, og i dagene efter blev det hele så afleveret igen, bortset fra det vi havde fået i arkivet.

Det var som sagt første gang, senere blev det Ellestedts tur. Den medarbejder, vi havde i området, sørgede for, at vi blev indlogeret i Kørelærercentret, og det gik også fint.

Året efter var det Langås tur, også her sammen med den lokale medarbejder. Der fik vi nu noget af en forskrækkelse, da vi aftenen før udstillingen havde lagt alt til rette i for-

Figur 4. Birthe Gyldion Kristensen (i midten) byder velkommen til udstillingen i Refsvindinge. Foto: Ørbæk Lokalhistoriske Arkiv.

samlingshuset, og så brændte nabo-bygningen samme nat. Uha, sæt alle de lånte ting var gået op i luer, det var ikke rart at tænke på!

Sidste udstilling blev holdt i Tårup, også denne gang sammen med den lokale områderepræsentant, og der var hver gang særdeles god tilslutning. I Ellested havde man ikke ventet at se mere end 30 til 40 gæster, men der kom langt over 100, og sådan blev det ved. I forbindelse med disse udstillinger og andre tiltag fik vi affotograferet over 1.000 billeder fra hele kommunens historie, og alle billeder er arkivfaste.

Årsmødet blev som regel holdt i april måned med velkomst gennem årene af Inger Margrethe Wibroe og siden med hendes afløser i Kulturudvalget, Erik Korsbak Jensen, og så med fremmede talere. I 1990 var det, som der stod i Østfyns Ugeblad, kulturudvalgsformand Peder Hansen, der holdt velkomsttalen, og derefter kom arkivlederens beretning og så hovedtaleren, der dette år var museumsinspektør Karsten Kjær, der talte om de store Gudmefund, der netop på det tidspunkt var meget omtalt.

Egen dokumentation fandt også sted med besøg hos forskellige håndværkere – smed, skomager med mere – og som noget helt nyt også et Erindringsværksted. Der ligger jo en masse lokalhistorie gemt i sognene, og SLA havde haft flere tiltag på området. Det måtte vi da også prøve, for det kunne jo ske, at vi fik nogle

gode beretninger, der kunne lægges i arkivet med beretterens tilsagn.

Der blev kaldt sammen i Aktivcentret ved plejehjemmet Rosengården, og der kom 14-16 deltagere, der hver især skrev deres erindringer. De blev renskrevet af Vivian Lind, og de, der havde relation til Ørbæk Arkiv, blev lagt der med en klausul om, at det ikke var tilgængeligt de første årtier. Det var ikke alle deltagere, der havde haft deres barndom i området, men så gik deres beretning til andre arkiver.

Ikke alt er arkivfast, og man havde tidligt fået lavet båndoptagelser af forskellige begivenheder samt beretninger fra ældre borgere. Det var et godt initiativ, men desværre ikke holdbart. Skal sådanne bånd bevares, skal de køres igennem af og til, så de ikke »klistrer sammen« og forsvinder. Heldigvis kunne Vivian Lind nå at køre dem igennem og skrive dem af, så ordene blev bevaret, men stemmerne gik jo desværre tabt.

Det hænder, at studerende og andre skriver til arkivet og beder om hjælp, således også en historiestuderende, der var interesseret i at vide, hvad vi gemte om de frysehuse, der var opstået lige efter krigen. Vi havde ikke et ord om frysehuse hos os, skønt vi vidste, at der havde ligget et i så godt som hvert sogn, hvor husmødrene kunne leje en boks til deres kødvarer, det var jo før, køleskab og fryser blev hver mands eje. Vi gik i gang med at bede vores

Figur 5. Arkivets nuværende leder, Ingelise Knudsen. Foto: Ørbæk Lokalhistoriske Arkiv.

områderepræsentanter om at fortælle, hvad de vidste, og det gav pote. Vi fik en del materiale og arkivalier takket være den forespørgsel.

Da jeg holdt op som arkivleder, kom Britt Højstrup Rasmussen fra Langå. Hun holdt desværre ikke så længe og blev afløst af en tilflyttet pensioneret læge, Steffen Hahnemann. Han var meget interesseret i historie, men havde som tilflytter slet intet lokalkendskab. Dog fik han skrevet fire bøger om åerne i Ørbæk og nærmeste omegn, inden han flyttede igen. Sidste honorerede arkivleder, inden arkivet blev lagt ind under Nyborg Bibliotek, var Ingelise Knudsen.

Tilføjelse fra nuværende medarbejdere i arkivet

Birthe Gyldion Kristensen har skrevet bogen »10 kirker, 6 godser og alle vore bøndergårde«, der handler om Ørbæk Kommunes historie. Derudover har hun bl.a. også beskrevet forsidebillederne på vejviseren gennem mange år samt skrevet en del kronikker i Fyens Stiftstidende.

Steffen Hahnemann har ud over å-bøgerne også transskriberet en del fæsteprotokoller og skifteprotokoller samt omtale af huse og gårde i Ørbæk by i tiden frem til 1890. De blev så efterfølgende lagt ud på arkivets hjemmeside, da den blev etableret med hjælp fra Else og Ebbe Yndgaard. Oprindeligt blev registreringen af arkivalier ført på traditionelle kartotekskort, men med edb-alderens indtog blev kartotekskortene erstattet af computeren. Senere blev der udviklet et program, der lagde registreringerne ud på hjemmesiden arkiv.dk, så alle har mulighed for at se, hvad der er i arkivet. Billeder bliver nu også skannet ind og lagt ud på hjemmesiden.

Arkivet har løbende udstillinger, og hvert år på Arkivernes Dag – den anden lørdag i november – er der en særudstilling med et bestemt tema.

I 2011 havde Ørbæk Skole brug for mere plads og lagde beslag på de lokaler, hvor bibliotek og arkiv havde haft til huse i omkring 40 år. Derfor måtte bibliotek og arkiv midlertidigt flytte til det gamle posthus

på Banestien, indtil den nye tilbygning til Ørbækhallen blev færdig. Og i 2013 kunne vi så sammen med biblioteket flytte ind i nye lokaler i Ørbækhallen, der blev omdøbt til Ørbæk Midtpunkt.

Ved at granske de gamle protokoller har vi fundet følgende ledere: bibliotekar Ingrid Bjerg Gregersen, lærer Louis P. Jensen, dyrlæge Hans

Larsen, pastor Erik Andersen, skoleinspektør Vagn Schjelde, Viggo Nørgaard Nielsen, Birthe Gyldion Kristensen, Britt Højstrup Rasmussen, Steffen Hahnemann og Ingelise Knudsen.

Derudover har der i årenes løb været tilknyttet skiftende frivillige medarbejdere, som alle har bidraget til, at arkivet har kunnet fungere.